OBSERVATIO
CONTRA
MEMORIAM VEL NOTITIAM
LEGATIS GALLICIS
NOVIOMAGUM ITURIS
DATAM.

PRodijt nuper admodum Libellus Typis excuſus, qui Gallico Idiomate, *Memoire du Roy pour le depart des Ambaſſadeurs Plenipotentiaires de Sa Majeſté à Nimegue* inſcribitur, ac citra vocabulorum ambiguitatem Memoria vel Notitia pro Legatis Gallicis, Noviomagum ituris, latino ſermone appellari poterit: E titulo tubam Pacis colligas, ſed ſingulæ lineæ claſſicum belli canunt; quod Regis Chriſtianiſſimi nomen ſibi tribuentis auſpicijs emitti mirum eſt, eo maxi-

Digitized by Google

mè tempore, quo Chriſtianis gentibus lætum Pacis augurium cœlitùs annunciatur. Planè niſi Regij Nominis dignationem præ ſe ferret, famoſus videri poſſet. Interim minimè idoneus Pacis Præco eſt, qui veteres Injurias novis acerbitatibus cumulat. Præſertim cùm aliud in fronte promptum oſtendat, aliud clauſum in receſſu tegat. Inſcriptio Mandata Legatis Noviomagum ituris data, pollicetur: Contextus Scriptionis nihil aliud, quàm declarationem continet, quâ ejus Author Orbi perſvadere conatur per Gallos non ſtetiſſe, quò minus cœptum Coloniæ Pacis Negocium ibidem finitum fuerit, ſtetiſſe autem per Cæſarem, quod ſucceſſu caruerit, dum apprehenſo, ut ait, contra fas fidemque Fürſtembergio diremerit inchoatum de Pace Colloquium, coacto ſcilicet Rege Legatorum ſuorum ad reſtaurandum congreſſum abitum tantiſper differre, donec Fürſtembergio, vel plenæ libertati reddito, vel Principis alicujus neutri Partium obnoxij cuſtodiæ interim & donec Pax coaleſceret, tradito, facinoris in ipſo admiſſi atrocitas repararetur. Dediſſe tamen Regem tùm officijs Magnæ Britanniæ Regis, tùm precibus Epiſcopi Argentinenſis, captivi Fürſtembergij fratris, ut Britannici Regis, ac fœderatorum Belgij ordinum, ſociatis in hunc finem ſtudijs hæc conditio ab Imperatore obtineretur; quam antehac ipſe ut promovendæ Paci unicè neceſſariam exegiſſet. Proinde promiſſis Regis Britannici, ac precibus Epiſcopi Argentinenſis confiſum non dubitâſſe Galliarum Regem miſſis Noviomagum Legatis ſuis Orbis Chriſtiani

votis

Digitized by Google

votis ac deſiderijs ſatisfacere, præſertim cum Epiſcopus Argentoratenſis, non modò impulſu Britannici Regis invitatus, verùm etiam ſuopte animo permotus non unâ vice cum ipſo egerit, ut de Patrocinio, quo fratrem Guilielmum tuendum ſuſceperat, in tantum remitteret, ut utrique ſe ſuasque rationes bono Pacis publico immolandi gloria relinqueretur. Hæc eorum, quæ iſto libello explicantur, in compendium redacta ſubſtantia eſt. Specioſa verbis, re inanis, quantoque majore veritatis imagine picta, tantò minus eorum, quæ hactenus geſta ſunt, fidei congruens. Sed his omiſſis ad rem ipſam tranſeamus. Primum violatæ fidei publicæ læſique Juris gentium crimen à rectitudine conſcientiæ ſuæ alieniſſimum, juſtiſſimè in eos retorquet Imperator, qui (ut antiquiora ſileantur Pyrenææ & Aquisgranenſis Pacis vincula) calcata profanis pedibus SS. Martyrum oſſa, polluta delubra, Tiaras Pontificum, diademata Regum, ſanctos etiam inter barbaras gentes propinqui Sanguinis nexus, viduarum indefenſum ſexum, pupillorum innoxiam ætatem, Jurisjurandi Religionem, proprium pudorem ac decus, cunctaque Regno augendo viliora habent, qui nullâ veteris cum Batavorum gente quam in hanc fortunæ, cujus molem ipſi ægris jam oculis intuentur, magnitudinem ipſimet evexerunt, amicitiæ verecundiâ, nullo Eccleſiaſticæ dignitatis in Trevirenſi, Septemviralis (cujus ſe antehac Defenſores jactârunt) purpuræ in Brandenburgico diſcrimine omnia divina humanaque jura miſcere, agere, vertere non dubitant, dummodo per æqua,

Digitized by Google

per iniqua ad ambitionis ſuæ culmen eniti queant. Hi ſuos antè ſinus excutiant, ſuam prius conſcientiam explorent, quàm ad alterius innocentiſſima facta, quæ illorum cognitioni non ſubſunt, ſuperciliosſum judicium in toleranda audacia porrigant. Interim Cæſar ſecurus eſt, capto Fürſtenbergio nihil vel contra Jus Gentium, vel contra fas fidei publicæ actum fuiſſe. Neque enim Jus Gentium in eo lædi potuit, qui ejus favore vel nunquam munitus, vel eodem contra tranquillitatem Patriæ vetita moliendo fœdiſſimè abuſus eſt, neque fides publica violari, quæ ipſius intuitu nunquam fuit interpoſita, quod pridem alibi demonſtratum, hìc, ubi brevitati litatur, repetere nihil attinet: Pro Legato à Cæſare, vel Cæſareanis agnitum fuiſſe Guilielmum, evinci hactenus non potuit. Imò pro non Legato habitum & privati hominis modo Tractatum à Cæſareanis fuiſſe, documentis Legato Svecio Benedicto Oxenſtiernæ oſtenſis confirmatum eſt; Dato tamen, at neutiquam conceſſo, Legatum Colonienſem fuiſſe, certè Gallicus non fuit: Injuriarum autem Colonienſi Legato illatarum Vindicta ad Colonienſem utique pertinet, non ad Gallum, nec alterius Injuria alteri parit actionem, præſertim cùm Electore, qui interim cum Cæſare convenit, non conquerente, nullus Gallo de alieno morbo dolendi locus relictus ſit. Tribunum Regis externi ac in ſolo patrio contra Natalis fidei pietatem, contra Cæſaris reverentiam, contra Pacis tranquillitatem, legumque jura hoſtilia voce, manu, ſcriptis agitare, quietemque publicam nefario ſcelere turbare

au-

auſum capi, & Coloniâ abduci juſſit Imperator, ne Conſilia Pacis præſentiâ & Suggeſtibus ſuis interverteret,qui acerrimum belli fomitem ſe hactenus præbuerat. Talem comprehendi reipublicæ intererat, cujus vulnera curari non poterant niſi eo remoto, cujus improbitas curationi malorum publicorum, quæ tot per annos Salutem publicam exederunt, hucusque obſtiterat. Ut enim concedatur id, quod citra veri præjudicium concedi nequit? Eum Legati Charactere immunem ab omni manuum injectione extitiſſe, id ſanè beneficium favori innocentium introductum, in ipſorum odium ad improborum hominum patrocinium pravâ interpretatione detorquendum non eſt. Si Legatus officij terminos, & reverentiam Principis, ad quem mittitur, exuit, ac in detrimentum Reipublicæ, in cujus ditione verſatur, pernicioſa molitur, excidit ſuo jure, eique perduellionis dies dici poteſt, aliæque actiones pœnales adverſus eum intentari. Cujus doctrinæ authoritatem pluribus experimentis ipſamet Gallia concivit, Legatis, ſi qui ſpeculatores agere, ac diſſidia miſcere auſi ſunt, parcere minimè ſolita. Verùm ut ante dictum eſt, non cum Legato Electorali, ſed cum proditore Patriæ, cum Emiſſario hoſtili, cum Stipendiario Gallico res eſt, quem hoſtium artibus infectum, in eorum Caſtris & Comitatu deprehenſum, hoſtium more habitum fuiſſe nemo vitio vertet, aut fidei publicæ, quâ Securitati ejus cautum ex hac parte nunquam fuit, quicquam exinde deceſſiſſe interpretabitur. Quod nunc obiter tantum adducitur, cum tota facti ratio, quam

Digitized by Google

tamen Cæſar nulli niſi DEO, cujus auſpicijs regnat, reddere tenetur, alibi pridem expoſita ſit, adverſus quàm nihil hactenùs proferre obtrectatoribus licuit, quod ullam veriſimilitudinem aut ſpeciem ſaltem Juris haberet. Perſvadere quidem vulgo nititur Gallus, quaſi commiſſo hoc, ut loqui amat, attentato omnis ſpes ſarciendæ quietis publicæ conciderit, planè tanquam ejus reducendæ momentum à Fürſtembergij fortuna unquam pependiſſet, quem abeſſe potius à Commercio acis, quàm eidem intereſſe negocio ad optatum finem feliciter perducendo conveniebat. Quod ſi feriò Gallis propoſitum fuit ſuam orbi tranquillitatem ſeclusis ambagibus reddere, cur incolumi adhuc Fürſtembergio, commeatum Carolo Lotharingo per tot menſium ſpatia denegârunt, cum ipſi Sveci Mediatorum tunc adhuc officio functi non iniquum cenſerent, ſalvum ei aditum conce[illegible], ejusque in publico de Pace Congreſſu cauſas & rationes audiri? niſi fortè vox quoque illis adimenda, auresque claudendæ ſint, qui ſe avitis Patrimonijs à Gallis, jus in armis collocare ſolitis, exutos, ſedibusque Paternis evolutos queri ſuſtinent. His ad differendam tranquillitatis publicæ felicitatem repertis effugijs tot elapſos inutiliter menſes, tot gemitus ſuos inter mala & diſcrimina belli ſurſum miſſos veriſſimè imputare poteſt afflicta orbis Chriſtiani calamitas, non Fürſtembergij ſorti, cujus libertas ad impediendam Pacem multum, ad promovendam autem eandem parum vel nihil omnino conferre poterat. Imò ne ad Gallum quidem ulla moderationis gloria è temperamen-

men-

menti ab ipſo propoſiti commento redundat, cum hoc ita comparatum ſit, ut directam ad Pacem, viam obſtruat potiùs, quam expediat. Unde enim illi jus dictatoriâ poteſtate integram Injuriæ reparationem illinc exigere, unde nulla illi facta eſt Injuria? Unde illi authoritas inverſo contra uſitatam ab antiquo conſvetudinem tractandi ordine in antegreſſum futuri de Pace Tractatûs eas alteri parti Conditiones præſcribere, quæ præcipuam ipſius Conventionis partem conſtituunt, nec niſi prorſus victis ac deditis imperari à Victoribus conſveverunt? Eò autem res ſuas nondum recidiſſe exiſtimat Cæſar, ut hoſti ſuo ſupplex factus leges ab eo accipiat, quæ mutuo & communi partium conſenſu ferri debent. Ancipitem belli aleam, & ambulatoriam Martis fortunam eſſe nupera Æſtas Gallum docere potuit. Incertæ temporum caſuumque vices ſunt, & ſors armorum nunquam uni ſimpliciter indulget, nec quiſquam rectè de Serenitate totius diei niſi poſt occaſum ſolis pronunciat. Quapropter præcociter nimis Gallus de bello quaſi jam confecto decernit, dum utraque pars ſibi confidit, nec impares ambæ videntur. Utrinque ferrum, utrinque corpora humana, utrinque Socij virium æmuli, utrinque par proſperorum ſpes & adverſorum metus. Cæſar autem de Juſtitia cauſæ ac benignitate Numinis ſecurus, & inter medios armorum ſtrepitus nunquam pacis vel optandæ, vel ſi per hoſtes liceat, procurandæ immemor, pridem ſuam de Guilielmi Principis Statu ſententiam Legato Svecico Oxenſtiernæ aperuit, nec ab ea hactenus, utut nullâ juris obligatione,

Digitized by Google

tione, aut rerum ſuarum neceſſitate urgente, imò multis argumentis diverſum ſvadentibus diſceſſit, nuperque adeò id ipſum Magnæ Britanniæ Regi ſignificavit, cùm ab eo hac de cauſa per litteras interpellatus fuiſſet. Id quod Gallum minimè latet, ad quem omnia inter Miniſtros Cæſaris ac Svecicum Legatum acta tempeſtivè ac ſedulò perlata ſunt, nec fugere illum poteſt, amore Pacis eam placuiſſe Cæſari viam, ut inſtituta adverſus captivum actio, quamvis ad exitum propè perducta, tantiſper in ſuſpenſo quieſceret, donec Tractatus pacis finem ſortitus eſſet. Etſi autem Svecia à partibus Mediatoris in Caſtra adverſa gravi Gallorum ære conducta tranſierit, quod unicè optavit Gallia, & ut voti compos fieret, cœptum jam Coloniæ de Pace congreſſum, quamvis alia omnia cauſaretur, hoc potiſſimùm fine diſſoluit, Cæſar tamen placita ſemel Conſilia non mutavit, ſuæque voluntatis certiorem Magnæ Britanniæ Regem facere non dubitavit, quò magis toti Europæ conſtaret, ipſum neque viciſſitudine caſuum, neque temporum ſpatijs, neque mutatâ perſonâ Mediatoris à propoſito dimotum eſſe. Ad cujus ſcopum obtinendum non opus eſt, ut captivus ante Tractatum Pacis in tertij alicujus fiduciariam cuſtodiam conſignetur, vel quiſquam Epiſcopo fratri ejus addictus ad colloquium illius admittatur, quò ſcilicet cum eo agat, ut ipſemet apud Regem pro temperamento in medium allato inſiſtat; Cùm hac ratione non tantùm porta captivo ad ſolitam Machinationum telam retexendam pateſieri, verùm etiam materia inanis

quan-

quantumvis, ampulloſa tamen jactantiæ oſtentandæ eidem præberi queat, quaſi Cæſari ad pacem à Gallo impetrandam captivi ſupplicis Interceſſione ac deprecatione opus fuerit. Quod dedecus æquè à Cæſarei faſtigij culmine nondum eò indignitatis depreſſo, ut tali Pacis parario indigeat, quàm à Fürſtenbergij Conditione ac fortuna longiſſimè abeſt, neque DEUS hominesque ſinent momenta pacis publicæ à peſſima captivi mente, ſorte, æſtimatione pendere.

Nimis nota ſunt orbi tùm ejus, tùm Epiſcopi Fratris Conſilia, nec credendum eſt, eos, qui pacem belli amore turbârunt, bellum pacis charitate mutaturos eſſe. Quis Sponſor erit, captivum, ſi quocunque etiam modo dimittatur, non ſtatim ad ingenium, & ad vomitum rediturum? Non Frater, quippe ijsdem Conſilijs obnoxius, & contra Mandata Cæſaris in peregrino & hoſtili ſolo voluntarium exulem agens: Non alius, qui vel eum in poteſtate habiturus non eſt, vel cui precibus, pretio, minis, quæ ſingula multum ponderis inter mortales habent, depoſitum ſuum extorqueri facile poſſit. Quis deinde actionem depoſiti inſtituet, aut contra Depoſitarium vi aut Jure experietur? Intereà quoquo modo vel tantillum libertatis nactus pejor deteſtabiliorque fiet, quàm ante cuſtodiam, vel in ipſa extitit, ubi per ſibi obnoxios cuſtodum fidem aggredi, ac ſecreta & captivo interdicta commercia cum ſorore notisque ejus complicibus ſociare non intermiſit. Lenitatis & Clementiæ famam, ut regnantibus utilem non aſpernatur Im-

perator, ſed ita ut ſecuritati ſuæ, ut ſaluti publicæ, cujus apud eum ſuprema lex eſt, potiſſimùm conſulat, adverſus quam crudelis, & in tot ab eo vitam & ſpiritum trahentia, & incolumitatem, ſalvosque lares, ſarta tecta, inviolatos penates illi uni debentia animarum millia immitis eſt, quisquis miſericordiam in pervicacem reum & in præſenti quoque ſolitudine prioris ferociæ retinentem intempeſtivâ bonitate exercet, eique non emendationis ſpacium, ſed novam malefaciendi licentiam tribuit, ut videlicet noviſſima ejus deteriora fiant prioribus. Notum eſt, apud Gallorum Reges pro ejusmodi reis deprecari nefas eſſe. Sciunt ipſi, quid CAROLO quondam primo Regis Britannici parenti pro ſocrus ſuæ, LUDOVICI XIII. Galliæ Regis Matris reditu in Galliam intercedenti reſponderint, quo reſponſo majores ipſorum, Germanos cauſam eorum, qui adverſus CAROLUM IX. & HENRICUM III. Galliæ Reges arma induerant, agere auſos, ab Aula Regia dimiſerint, more regnantibus uſitato, quo unusquisque eorum liberum ſibi de ſubditis ſuis ſtatuendi arbitrium vindicat, idque alterius cujusquam interventu imminui ægrè patitur. Neque eſt quod captivus autumet, ſibi nullis Jurisjurandi vinculis obſtricto liberum fuiſſe peregrino Regi fidem operamque ſuam locare, cum eum ipſa naſcendi conditio ſubditum fecerit, & ſub Ditione Cæſarum ipſa natalis ſoli regio conſtituerit. Quidni igitur idem Cæſari in hunc captivum ſuum, quod Gallorum Regi ac nec illius quidem ſexûs, cui etiam captis urbibus parcitur, in cauſis,

ubi

ubi Imperij ſui ſecuritatem verti exiſtimat, rationem habere ſolito, in quemcunque civium ſuorum juris ſit? Proinde Fürſtembergio ſatis gratiæ eſſe debet, quod nihil hactenus in caput ejus, aut famam, aut dignitatem aſperius, & ex ipſius merito decretum eſt, quid quod Epiſcopus Argentinenſis præter ſpretam Cæſaris Majeſtatem inſuper officia Magnæ Britanniæ Regis ipſius, Fratrisque ejus intuitu interpoſita parum reverenter habuit, divulgato paſſim ſcripto iſto Gallico, & hâc illâc miſſo, ut invidioſas aliorum preces pro liberatione Fratris corrogaret, & hanc vim in Cæſarem, ſive annueret petitis, ſive abnueret, in ancipiti poſitum transmitteret? Quin expectavit potius, quid amica Britanniæ officia in Aula Imperatoris pro obtinenda libertate Fratris profectura eſſent? jam autem dum Britannici Regis operam præproperâ ſuâ diligentiâ antevertit, quid aliud quam gloriam Interceſſionis Regiæ illi ereptam ſibi vindicat, ac ſimul aliorum, quorum ſuffragationes paſſim emendicat, invidiâ Cæſarem onerat? Qui tamen ut immobilem, & Paci non minus quàm bello paratum animum oſtendat, Regiq́ue ſimul Britannico teſtatum faciat, quanto in pretio officia ejus Paci inter ſumma Chriſtiani orbis Capita conciliandæ dicata habeat, jam nunc denunciat Legatos ſuos eò, unde loco tractatui Pacis delecto vicini eſſe queant, quam primum profecturos, ac ibidem tantiſper ſubſtituros, dum reliquarum Partium belligerantium Legati itineri accincti eò acceſſerint. Quod ut mittentis Majeſtas, & negotij gravitas poſtulat, ſic tum

apud

Digitized by Google

apud Regem Britannicum, tum coram univerſo humani generis Theatro Cæſaris pacem, ſed honeſtam, ſed à fuco, fraude ac inſidijs quovis bello nocentioribus liberam non recuſantis, bellum autem niſi juſtum ac neceſſarium, & ſine quo Pax nec ſperari, nec retineri queat, ſeriò abominantis voluntatem evidentiſſimè probabit, neque Cœleſtis militiæ ſigna, ut Pacis causâ bellum gerenti præſtò hactenus fuerunt, belli odio & execratione ad ſalubria Pacis Conſilia inclinantem deſtituent, ut eventu tanquam æquiſſimo judice appareat, unde Jus ſtabat, inde DEUM ſtetiſſe. Quod ſi verò ea Numinis in rem Chriſtianam ira, ea humanorum Criminum magnitudo fuerit, ut ulteriore innoxij Sanguinis miſſione expianda ſit, neque ſanioribus tutioribusque Conſilijs locus pateat, Imperator nullius temerè fuſi cruoris ſibi conſcius DEUM hominesque teſtatur, ſe nullâ continuati belli cupidine, nullâ oriundarum exinde calamitatum culpâ teneri, cujus rationem veri tot malorum Authores ac Architecti illi quondam Regum omnium Judici Regnorúmque vindici gravem prorſus ac arduam reddituri ſunt.